

gospodarske, obrtniške in narodne

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 9. februarija 1876.

Obseg: Kmetovalci! ki deteljno seme kupujete, pazite, kar vam tukaj pravimo. — Navod za pridelovanje lanu in prediva po Belgiškem načinu. (Dalje.) — Predlog za skupščino malih obrtnikov. — Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih. (Dalje.) — Postava o stavbah na Kranjskem. — Mednarodno varstvo tičev. — Recenzija „Latinske slovnice“ — Bob v steno meče, kdor v Dunajskem državnem zboru o spravi narodov govori. — Jugoslavenstvo. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kmetovalci! ki deteljno seme kupujete, pazite, kar vam tukaj pravimo.

V 1. listu kmetijskega časnika „Oesterr. Landw. Wochenbl.“ beremo, da v kmetijskem poskuševališči v Tharandu, ko so preiskavali seme rdeče, bele, zelene in Švedske detelje, so našli semenu primešanega kvarcnega (kremenastega) peska, ki ga lomijo v kamnorovu v Lieben-u poleg Prage in potem v neki fabriki na rdeče, belo, zeleno itd. barvajo. Ta pesek mešajo goljufni trgovci deteljnemu semenu, da težje vaga; kmetovalci pa so potem goljufani, kajti vsak kamenček ali pesek je tako podoben deteljnemu semenu, da ga na videz ni lahko ločiti od semena in to tem manj, ker se barva njegova tudi z vodo ne dá od tega peska izprati.

V 2. listu pa omenjeni časnik še tudi to pripoveduje, da seme Francoske in Ogerske lucerne (nemške detelje) je tudi pomešano z drugimi deteljnimi semeni (z Alfalka-deteljo, kosužkom, orehovcem itd.) in pa s kamnički, ki so nemški detelji zelo podobni, tako, da v 100 funtih take detelje je komaj 25 funtov prave nemške detelje.

Tudi nek Ljubljansk trgovec je nedavno od nekega naših kmetov kupil veliko rdeče detelje, ki je bila namešana s peskom in majhnimi kamnički.

To tedaj priča, da je taka sleparija tudi že pri nas znana! Zato opominjamo naše gospodarje, naj pri nakupovanju deteljnega semena skrbno pazijo, da jih nepošteni prodajalci ne osleparijo in v veliko škodo ne spravijo.

Fr. Š.

Obrtnijske stvari.

Predlog za skupščino malih obrtnikov.

Gosp. M. Simettinger, rudarski inženir in marljivi prvomestnik gospodarskega odseka Štajarskega obrtnijskega društva v Gradcu, je tudi nam poslal drobno brošurico pod naslovom: „Ein Gewerbetag“, v kateri pozivlja male obrtnike (rokodelce), naj se zdramijo in resen korak storijo za posvèt, kako bi se odvrnile stiske, v katerih se znajde dandanes zelo ubožani stan malih obrtnikov (rokodelcev), in bi se jim pripomoglo

v bolji stan. Kot prvo stopinjo k temu pa nasvetuje shod ali skupščino taci obrtnikov iz vseh dežel Avstrijskih.

Kar naravnost moramo reči, da je ta klic res „beseda o pravem času“, kajti nadloge malih obrtnikov so čedalje večje, in skrajni čas je, da se za-nje kaj izdatnega stori, ker brez krivde svoje vidno propada mala obrtnija v zadnjih letih lažjive narodno-gospodarske povzdige („des volkswirtschaftlichen Aufschwunges“). Ali bo pa mogoča v vsem tista organizacija, ki jo gospod pisatelj v blagem svojem namenu želi, to je drugo vprašanje.

Gosp. Simettinger začenja razpravo svojo z besedami, ki jih je presvitli cesar 2. decembra 1873. leta rekel deputaciji malih obrtnikov tako-le: „Res, v težavnih časih živite, pomoči vam je treba, da ne obupate.“ Potem pa razklada vzroke, po katerih je mala obrtnija ubožala in čedalje bolj ubožuje. Med tem je eden glavnih vzrokov gotovo ta, da — kakor velike ribe požirajo male, so velike obrtnije, fabrike, ki s stroji (mašinami) cenejše blago delajo, delo in delavce vzele malim obrtnikom, kateri ne morejo konkurirati s fabriškimi izdelki, ki so cenejši, čeravno slabiji, kupci pa gledajo dandanes bolj na ceno kot na dobro in trpežno blago. Pisatelj preiskuje tudi še druge vzroke, ne pušča v nemar „obrotnijske svobode“ in drugih napotkov več. Ko je vzroke propada preiskaval, prestopi na to, kako jih odpraviti in malim obrtnikom na noge pomagati. Mi se skladamo z velikim delom nasvetovanih sredstev, kakor na priliko, z osnovo obrtnijskih društev po deželah in njihovimi podružnicami v posamesnih okrajih dežele, le nepotrebni se nam zdijo vladni zastopniki v teh društvih. Tehtne premislke pa imamo o izpeljavi tega, da bi se obrtnijski oddelek mogel zdaj odcepiti od trgovinske zbornice, da bi mali obrtniki zastop našli v deželnih zborih in v državnem zboru. Da bi se to — cesar tudi mi želimo — moglo zgoditi, treba bi bilo predrugačenja trgovinskih in obrtnijskih zbornic volilnega reda za deželne zbore in za državni zbor. Vse to utegnili bi le pričakovati od predrugačenja cele današnje vladne sisteme.

Ta pomislek vendar naj bi ne ustrašil mož iz vrste malih obrtnikov, da ne bi v mejah postavnih stopili na noge po vseh deželah Avstrijskih in se zbrali na Dunaji v skupni shod, ter se posvetovali o predlogih gosp. Simettingerja, kajti še danes velja prislovica: „pomagaj si sam, in pomagal ti bo Bog.“

Kjer ni obrtnijskih družeb, ondi naj bi pomočna društva za obrtnike (Aushilfskassaverine) to stvar v roko vzela.

Navod

za pridelovanje lanú in prediva po Belgiškem načinu.

Spisal Andrej Piskar.

(Dalje.)

Nimamo prostora tukaj obširno razlagati vsega tega. Zato hočemo samo pogledati, kako kolobarijo Belgijanci, ki so mojstri v kmetijstvu.

Njihovo kolobarenje nima ravno strogo znanstvene podlage, marveč je izpeljano bolj po praktičnih skušnjah. Po njihovih izgledih poskušajmo, kateri bi bili za naše razmere najboljši.

Poskusimo tukaj nekoliko načrtati sestavo Belgijskega kolobarenja, kakor nam jo popisuje imenitni kmetovalec Aelbroeck.

Kolobar za močno težko ilovnato zemljo:

1. Oves; 2. pesa ali ječmen; 3. pšenica; 4. rž ali repa; 5. krompir; 6. rž; 7. lan.

1. Detelja; 2. ječmen; 3. raps; 4. pšenica; 5. rž; 6. krompir; 7. repa; 8. oves ali ječmen; 9. lan.

Kolobar za dobro peščeno zemljo:

1. Pšenica; 2. rž; 3. ječmen in repa; 4. krompir; 5. pšenica; 6. rž; 7. lan; 8. detelja.

1. Krompir; 2. pšenica; 3. rž ali ječmen; 4. oves; 5. lan; 6. rž; 7. detelja.

1. Ječmen; 2. rž; 3. krompir; 4. pšenica; 5. rž in repa; 6. lan; 7. oves; 8. detelja.

Tukaj moramo opomniti, da sledi na krompir povsod pšenica; pri nas pa pšenica na krompirjevišči večidel slabo stori.

Kolobar za revno peščeno zemljo:

1. Detelja; 2. oves; 3. rž in repa; 4. ajda; 5. ječmen; 6. oves; 7. rž; 8. lan.

1. Lan; 2. rž; 3. krompir; 4. oves; 5. detelja; 6. rž ali ječmen in repa.

Iz teh izgledov ne sledi, da bi morali mi prav tako ravnati, ampak to nam bodi le v izgled, da bomo poskušali, kako bi za naše razmere najboljše bilo. To kolobarenje ima na prvi pogled še to prednost, da sadeži še le k večjemu na 4. leto na tisto mesto pridejo, lan pa ne pred 5. ali 6. letom.

Poglejmo, kako kolobarijo na Moravskem v Schönberški okolici. — Ni ravno vredno naštevati vsakovrstno kolobarenje ondašnjih kmetovalcev, ker ni vse dobro. Omenimo dva šestletna kolobarja Schönberške kmetijske in predivske učilnice za nižave in pa en štiriletan kolobar nekega dobro vredjenega gospodarstva za bolj hribovske lege.

Prva dva kolobarja sta:

1. Detelja; 2. pšenica; 3. grah (pri nas bi smel biti tudi fižol, ki ga tam ne sadé); 4. rž; 5. koruza in lan; 6. jaro žito.

1. Detelja; 2. raps; 3. rž; 4. grah; 5. lan; 6. jaro žito. — Gnoji se vselej okopavini ali grahu.

Drugi štiriletni, prav za prav petletni kolobar se glasi tako-le:

1. Oves, v oves se vseje detelja; 2. detelja se prvo leto kosi; v drugem letu služi ovcam za pašo; 4. deteljišče se pognoji in vseje rž; 5. po rži sledi lan.

Gosp. Hulderson, goditelj in vodja predivoizdelovalnice na Koroškem, priporoča lan sejati najboljše na deteljišče, posebno pa priporoča on za lan onemogle travnike in senožit, če niso močvirni; lan tam iz-

vrstno stori, ker je zemlja spočita in ni treba za lan gnojiti. Tako senožit se jeseni globoko preorje in čez zimo pusti v brazdah ležati, da razmrzne. Spomladi se ravna tako, kakor smo zgoraj pri obdelovanju sploh govorili. Lanišče se dobro pognoji in vseje žito, v žito se pa vseje trava. Tako se senožit pregnoji in dva lepa pridelka se dobita od nje.

Poglejmo še, kaj pravijo skušeni kmetovalci drugih dežel o kolobarenju, kar se lanú tiče.

Angleži posebno priporočajo, da se lan ne seje pred 6. ali 7. letom na eno in isto njivo, ako hočemo dober pridelek imeti. Oni odsvetujejo lan sejati na gnoj, ampak na tako njivo, ki je bila poprejšnjemu ali pa še letjemu sadežu prej pognojena.

Belgijanci radi sejejo lan na oves, Angleži pa raje na pšenico. Angleži svetujejo na gnojeno okopavino sejati pšenico ali rž, in potem še le lan, ker pravijo, da lan prebohotno raste, če se prec na okopavino seje, zraven se pa pridelava lepa strnina.

Drugi kmetovalci pa zopet trdé Angležem nasproti, in med temi tudi Belgijanci, da ni dobro lanú sejati še le na strnino, če je bila strnina na gnojeni okopavini, in to zato, ker je taka zemlja še preveč izmolzena in prepusta za lan, marveč da je boljše, da se seje lan prec na okopavino, če ne, je treba strnišče za lan gnojiti. — To nasprotno trditev moremo s tem razjasniti, da imajo Angleži gotovo boljšo in bolj gnojno zemljo nego drugi.

Po južnem Nemškem, v Šleziji, na Bavarskem, Virtemberskem, ob Renu in niže doli proti Holandiji sejejo lan radi na ozimino, pred katero je bila gnojena okopavina ali pa gnojena detelja. Včasí ga sejejo tudi na krompirjevišče, če je bilo krompirju gnojeno; sejejo ga tudi na oves, pred katerim je bila gnojena okopavina ali pa detelja.

Opomniti moramo tukaj, da pri nas ni navada sejati oves na gnojeno okopavino ali na deteljo.

Za lanom radi sejejo rž ali pa oves in deteljo. Če sejejo deteljo, jo vsejejo v lan ravno pred pletvijo, da jo plevice nekoliko v zemljo zagrnejo.

(Dalje prihodnjič.)

Kmetijski zgodovinski spomini vsega sveta vredjeni po mesecih.

Po „Oesterr. Landw. Wochenblatt.“

(Dalje.)

Meseca januarija.

Dne Leta

31. 1686. je na Pomorskem, Kurskem in Švedskem deževalo iz neba črno, papirju enako snovo, ki so jo pozneje po preiskavi za luščinasto rudnino spoznali; nenavadno dobra letina je bila tisto leto po tem dežji.
31. 1847. so na Šleskem ustanovili prvo društvo za izrejo dobrih plemenskih kobil.
31. 1863. je v Trieru na Renskem Pruskem umrl 72 let star dr. Ludevík Gall, ki je iznašel vinorejcem znano „galiziranje“ vin, po njem tako imenovano.

Meseca februarija.

1. 1810. se je ustanovila prva živinozdravniška šola v Monakovem na Bavarskem in ž njo sistematična organizacija živinozdravništva.
2. 1853. Organizacija senata za trgovino, kmetijstvo in obrtnijo na Francoskem.